

Психологія II

Про книгу

Нормана Бейтса, героя першого роману трилогії, після скоєних убивств запроторюють як неосудного до психіатричної лікарні. Скориставшись збігом обставин і недоглядом персоналу, він утікає, вбиває ще двох, можливо, навіть трьох людей. Лікар Нормана вирушає на його пошуки, щоб запобігти подальшим злочинам. Але спізнився, сталися ще два моторошні вбивства. Вірний обов'язку, лікар летить у Лос-Анджелес, де одна кіностудія планує знімати фільм про Нормана Бейтса, виходу якого прагне запобігти сам Норман. Він убиває й далі, зрештою виявиться, що лікар унаслідок багаторічного спілкування з Норманом прибрав після смерті пацієнта його особистість і діє напереміну як дві різні людини.

РОБЕРТ БЛОХ

ПОСЛЕДНО
II

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7856-6

Роберт Блох Психо II

Цю книжку присвячено
Стеллі Лоб Блох
із довічною любов'ю

1

Норман Бейтс дивився з вікна бібліотеки, намагаючись не бачити ґрат.

Просто не помічай їх — оце й був секрет успіху. Коли не помічаєш чогось, це блаженство. Але блаженства не було, такі фокуси не спрацьовують за ґратами лікарні. Колись це була належна штату лікарня для психічнохворих злочинців, але ж тепер ми живемо за більш освіченої доби, тож лікарню вже так не називають. А втім, на вікнах однаково є ґрати, а він і далі сидить за ґратами й дивиться надвір.

«Камінні мури — це ще не тюрма, залізні ґрати — аж ніяк не клітка», — сказав поет Ричард Лавлейс ще в XVII сторіччі, отже, дуже давно. Та й Норман сидить тут дуже давно: не триста років, але здавалося, ніби сплинули сторіччя.

Та все ж, якщо він мав сидіти, бібліотека, мабуть, — найкраще місце, а праця бібліотекарем — нетяжкий обов'язок. Дуже мало пацієнтів цікавилися книжками, тож Норман мав доволі часу, щоб читати самому. Саме так він натрапив на Ричарда Лавлейса і на всіх інших авторів: сидячи день у день у прохолодній сутіні бібліотеки, де ніхто не заважав. Начальство, знаючи, що йому властиве чуття

відповідальності, навіть дало йому окремий стіл, засвідчивши цим свою довіру.

Норман був удячний за це. Але в миті, коли сяло сонце, а на вулицях за вікном виспівували птахи, розумів, що Лавлейс брехун. Птахи вільні, а Норман у клітці.

Він ніколи не казав про це лікарю Клейборну, бо не хотів бентежити його, але не міг не мати таких почуттів. Це ж так несправедливо, так нечесно!

Хоч би які події трапились, які привели його сюди, — хоч би що, як розповідали йому, трапилося, — це все сталося дуже давно. Дуже давно в іншій країні, а хвойда мертва. Тепер знав, що він — Норман Бейтс, а не його мати. Він уже не був божевільним.

Звичайно, в наші дні вже немає божевільних. Нікого, хоч би що він скоїв, не назвуть маніяком, лише скажуть, що в нього психічний розлад. Але хто б не мав психічного розладу, якби його замкнули в клітці з гуртом безумців? Клейборн не називав їх так, але Норман одразу бачив, божевільна людина чи ні, а за довгі роки він бачив багато божевільних. Звичайно їх називали пришелепкуватими. Але ж нині останнє слово належить телебаченню, а там казяться шаленці, диваки та мудаки. Що сказав би естрадний комік у ток-шоу про гру з неповною колодою карт?

Що ж, ця колода повна, дарма що всі карти були проти Нормана. А він був не згоден із цією гумористичною термінологією, вжитою для опису тяжкої хвороби. Дивно, як кожен намагається приховати правду нісенітницями. Як-от розмовні еквіваленти смерті: спочити, відійти, задерти бороду, дати дуба, гігнути. Легенький мазок, щоб розвіяти важкий страх.

А що зі словами? «Палиці й каміння потрощать мої кістки, а слова ніколи не зашкодять мені». Ще одна цитата, але не з Ричарда Лавлейса. Так полюбляла казати мати, коли Норман був маленький. Але тепер вона мертва, а він і досі живий. Живий і в клітці. Він знає про це, дивиться правді у вічі, отже, психічно нормальний.

Якби цей факт усвідомили, його б судили за вбивство, довели б його провину й ув'язнили б. У в'язниці він просидів би кілька років, щонайбільше сім або вісім. Натомість стверджують, ніби він психопат,

хоча це неправда; божевільні вони, бо замикають хвору людину довічно, а вбивць випускають на свободу.

Норман підвівся й підійшов до вікна. Коли притулився до шибки, ґрати вже не обмежували поле зору. Тепер він мав змогу побачити територію лікарні, що цього недільного пополудня іскрилася під яскравим весняним сонцем. Пташині співи долинали тепер виразніше, заспокоювали, видавалися мелодійнішими. Сонце і співи перебували в гармонії, справжня музика сфер.

Коли Нормана привезли в цю лікарню, не було ні сонячного сяєва, ні співів, тільки морок і крики. Морок у душі, місці, де можна ховатися від дійсності, а крики — голоси демонів, які нищпорили там, погрожували і звинувачували. Але лікар Клейборн дібрав спосіб дійти серед мороку до Нормана й прогнати демонів. Його голос — голос психічного здоров'я — угамував крики. Норману знадобився довгий час, щоб вийти зі своєї криївки й дослухатися до голосу розуму, голосу, який повідомляв, що він не мати, що він — як вони кажуть? — своя власна особа. Особа, яка чинила зло іншим людям, але ніколи не чинила його свідомо. Отже, не може бути ні провини, ні осуду. Зрозуміти це означає зцілитися, визнати, що ти вилікувався.

Норман вилікувався. Немає гамівної сорочки, немає оббитої матами кімнати, не дають седативних препаратів. Як бібліотекар він мав доступ до книжок, які завжди любив, а телебачення відкривало ще одне вікно у світ — вікно без ґрат. Життя тут було затишним, а до самотності він звик ще давно.

Але в такі дні, як сьогодні, Норман бачив, що йому бракує контактів з іншими людьми. Справжніми людьми з плоті та крові, а не героями книжок чи образами на екрані. Крім лікаря Клейборна, решта лікарів, медсестри і санітари були минуцями постатями. А цей лікар тепер уже виконав своє завдання і присвячував більшість часу іншим пацієнтам.

Норман не міг. Тепер, знову ставши собою, він не міг спілкуватися з божевільними. Їхній буркіт, кривляння, нестямні жести непокоїли його, тож він віддавав перевагу самотності, а не їхньому товариству. Це було єдине, чого не міг змінити Клейборн, хоч обидва, безперечно, докладали ревних зусиль. Саме лікар Клейборн спонукав Нормана взяти участь в аматорській театральній програмі в лікарні, і якийсь час

то був цікавий виклик. Принаймні на сцені, де вогні рампи відгороджували від публіки, Норман почувався в безпеці. Там він контролював ситуацію, за своїм бажанням спонукаючи глядачів сміятися або плакати. Найбільшу втіху відчув, коли грав головну роль у п'єсі «Чарлі і його тітка», грав цю роль у жіночому вбранні, і то так добре, що глядачі вітали його вигуками й оплесками, проте всякчас усвідомлював, що це тільки вистава, прикидання, вигадка.

Саме ці слова згодом сказав лікар Клейборн, і тільки тоді Норман усвідомив, що виставу давали навмисне, це було продумане випробування його здатності функціонувати. «Ви повинні пишатися собою», — сказав Клейборн Норману.

Але було щось, чого Клейборн не помічав і про що Норман не розповідав йому. А саме: момент страху, що з'явився наприкінці, якраз перед тим, як викрили маскування героя. Момент, коли, дурнувато всміхаючись, вигинаючись, кокетуючи розметаними локонами, Норман розчинився в ролі. Момент, коли він справді був тіткою Чарлі, — з тим винятком, що віяло в його руці було вже не віялом, а ножем. А тітка стала справжньою живою літньою жінкою, як і рідна мати.

Момент страху — чи істини?

Норман не знав. І не хотів знати. Лише хотів назавжди відмовитися від аматорської театральної гри.

А тепер, дивлячись у вікно, він помітив, що сонячне сяєво швидко поступається хмаровинню, на обрії показалися темні хмари, дерева навколо паркінгу зашелестіли, здригнувшись від пориву вітру. Замість пташиного щебету чулося безладне тріпотіння крилець, птахи спурхнули з розгойданого гілля, метнулися навтьоки й розчинилися в дедалі темнішому небі.

Але не хмари, щораз ближчі й чорніші, налякали птахів. Вони втекли, бо на паркінг почали заїздити автомобілі. З них повиходили водії й пасажири і рушили до входу в лікарню, як і щонеділі пополудні, коли пускали відвідувачів.

«— Ой, мамо, глянь на того кумедного чоловіка!

— А тут, хлопче, не слід такого казати! Пам'ятай, що я наказувала: не підживлюй безумства».

Норман похитав головою: так думати не годиться. Ці відвідувачі — друзі, родичі, які приїхали, дбаючи про своїх близьких.

Але не про Нормана.

Кілька років тому приїздили журналісти, але лікар Клейборн не дозволяв Норману зустрічатися з ними, і то навіть тоді, коли позбавив його безумства. А тепер ніхто не приїздив.

Більшість людей, яких знав Норман, померли. Мати, дівчина Крейн і той детектив, Арбогаст. Тепер він самотній і лише дививсь, як приїзять чужі люди. Кілька чоловіків, трохи дітей, а здебільшого жінки. Дружини, кохані, сестри, матері привозили подарунки і несли свою любов.

Норман похмуро поглядав на відвідувачів. Вони нічого не означали для нього, нічого не принесли йому. Тільки птахів сполошили. Це жорстоко, Норман завжди любив, щоб навколо були птахи, навіть ті, опудала яких набивав багато років тому, коли цікавився таксидермією. Для Нормана то було не хобі, він справді любив птахів. *«Наче святий Франциск Ассизький»*.

Дивно. Що спонукало його думати про це?

Глянувши знову вниз, Норман побачив відповідь. Унизу були великі птахи, які рухалися від фургончика на паркінгу, що зупинився неподалік від в'їзних воріт. Примружившись, він навіть прочитав літери на боковині фургончика: *«Священний орден смиренних сестер милосердя»*.

Тепер ті птахи видніли майже безпосередньо під ногами Нормана. Два великі чорно-білі пінгвіни ступали перевальцем по доріжці до входу. Мабуть, прийшли аж із Південного полюсу, щоб тільки побачити його.

Але ж це божевільна думка.

А Норман уже не божевільний.

2

Пінгвіни зайшли до лікарні й підійшли до столика прийняття у вестибюлі. Невисокий пінгвін в окулярах, що йшов попереду, був сестрою Купертиною, а високий і молодший — сестрою Барбарою.

Але сестра Барбара не думала, що вона пінгвін. Просто тепер вона взагалі не думала про себе. Її думки зосереджувалися на людях, які перебували в лікарні, на бідолашних, нещасних людях.

Їй треба пам'ятати, що вони саме такі, не піднаглядні, а люди, здебільшого десь такі, як і вона. Це була одна з тез, на яких наголошували під час вивчення психології, і, безперечно, це основоположна заповідь релігійного напучення. *«Я тут тільки завдяки ласці Господній»*. А якщо ласка Господа привела її до цих людей, вона має нести його слово і його втіху.

Але сестра Барбара була змушена визнати, що тим часом сама вона не зовсім утішена. Зрештою, вона новенька в ордені й раніше ще ніколи не виконувала милосердної місії, не кажучи вже про ту, яка привела б її до притулку для божевільних.

Спільну подорож запропонувала сестра Купертина, і то з очевидної причини: їй був потрібний водій. Сестра Купертина багато років їздила сюди щомісяця з сестрою Лореттою, але та черниця тепер захворіла на грип. Така крихітна і така тендітна жіночка, — нехай Господь дасть їй швидке одужання!

Сестра Барбара перебирала чотки, дякуючи Господу за свою витривалість. Така велика, здорова дівчина — як завжди казала мати. *«Така велика, здорова дівчина, як ти, не повинна мати жодного клопоту, щоб знайти собі пристойного чоловіка після моєї смерті»*. Але ж у словах матері озивалася незмірна доброта. Велика, здорова дівчина була звичайною бридулею, якій бракувало симпатичного обличчя, фігури і навіть елементарної жіночності, потрібної, щоб привабити бодай одного чоловіка, байдуже, з пристойними намірами чи непристойними. Тож після смерті матері дівчина була сама, аж поки не почула заклик. Потім раптом відкрився шлях, Барбара відповіла на заклик, стала послушницею, знайшла своє покликання. Спасибі Господу за це.

І спасибі Господу за сестру Купертину, котра, з безмежною впевненістю привітавшись із дрібною черговою за столом, представила її, поки вони чекають директора у вестибюлі. Ось вона вже бачить його. Він йшов коридором у легенькому пальті й з валізкою в лівій руці.

Лікар Стейнер був невисоким лисим чоловіком із кущавими бакенбардами, які компенсували його краніальну алопецію, і випнутим черевом, яке відвертало увагу від його низенького зросту. Але хто така сестра Барбара, щоб судити його або снувати здогади про його

мотиви? Та й психологію вона вивчала не як головний предмет і покинула університет на останньому курсі, після смерті матері, а тепер усі ці інтелектуальні забавки слід відкласти назавжди.

Насправді лікар Стейнер виявився досить милим. Як професіонал вочевидь помітив її сором'язливість і докладав усіх зусиль, щоб черниця почувалася невимушено.

Але якраз другий чоловік, ще один лікар, що йшов до них услід за Стейнером із його кабінету, справді домогся успіху в цьому завданні. Тільки-но побачивши його, сестра Барбара відчула, що позбулася внутрішньої напруги.

— Ви ж знаєте лікаря Клейборна? — звернувся Стейнер до сестри Купертини, і та ствердно кивнула головою.

— А це сестра Барбара, — обернувся до неї Стейнер і показав руками в бік високого кучерявого молодика. — Сестро, я був би радий, якби ви познайомилися з лікарем Клейборном, моїм партнером.

Високий чоловік подав руку. Його долоня була тепла, як і усмішка.

— Такого, як лікар Клейборн, не часто можна зустріти, — промовив Стейнер. — Справжній психіатр і не єврей.

— Ви забуваєте Юнга, — всміхнувся Клейборн.

— Я забуваю багато речей. — Стейнер глянув на дзигарі на стіні за столом чергової і споважнів на обличчі: — Тепер я вже мав би бути на півдорозі до аеропорту.

Стейнер обернувся, переклав валізку в праву руку:

— Вам доведеться вибачити мені, — мовив він. — Завтра вранці в мене зустріч із Радою штату, а рейс о четвертій тридцять — єдиний звідси до завтрашнього полудня. Тож, із вашого дозволу, я лишаю вас із лікарем Клейборном. Тепер він тут за старшого.

— Авжеж, — енергійно мотнула головою сестра Купертина, — негайно їдьте туди.

Глянувши на молодика, Стейнер попрямував до виходу. Лікар Клейборн пішов із ним, і на мить обидва зупинилися перед дверима. Стейнер тихим голосом щось швидко сказав компаньйону, потім кивнув головою і вийшов.

Лікар Клейборн повернувся й підійшов до черниць.

— Вибачте, що змусив вас чекати, — всміхнувся він.

— Не вибачайтеся. — Голос сестри Купертини був лагідний, але сестра Барбара помітила, як на її чолі під маскувальною оправою окулярів із грубими скельцями раптом прорізалися зморшки. — Можливо, ми краще відкладемо наш візит до наступного разу. Вам, напевне, тут не бракує клопоту й без того, щоб піклуватися про нас.

— Та ні, жодного клопоту. — Лікар Клейборн сягнув рукою в кишеню піджака й дістав блокнотик. — Ось список пацієнтів, про яких ви запитували по телефону. — Відірвав верхній аркушик і подав старшій черниці.

Зморшка на лобі зникла, коли вона придивлялася до прізвищ, написаних на білому прямокутнику.

— Такера, Гофмана і Шоу я знаю, — проказала вона. — А хто такий Зандер?

— Прибув недавно. Гіпотетичний діагноз — інволюційна меланхолія.

— Хоч би що це означало.

На чолі сестри Купертини знову прорізалися зморшка, а в голосі почулась особлива нотка. Але тут уже озвалася сестра Барбара.

— Тяжка депресія, — пояснила вона. — Чуття провини, тривога, соматична занепокоєність...

Відчувши на собі раптовий погляд лікаря Клейборна, Барбара затнулася. Її компаньйонка всміхнулася лікареві, немов вибачаючись:

— Сестра Барбара вивчала психологію в університеті.

— І я б сказав, що дуже непогано.

Сестра Барбара відчула, що зашарілася:

— Насправді ні, просто я завжди цікавилася тим, що трапляється з людьми, є так багато проблем...

— І дуже мало відповідей на них, — кивнув головою Клейборн. — Ось чому я тут.

Вуста сестри Купертини заціпились, натомість молодша черниця бажала, щоб вона сама тримала свій рот на замку. Адже не годиться отак хизуватися перед старшою черницею.

Барбара запитувала себе, чи вміє лікар Клейборн читати мову тіла. Та це вже не мало значення, бо сестра Купертини тепер вербалізувала її.

— Ось чому і я тут, — промовила вона. — Може, я не дуже багато знаю про психологію, але інколи думаю, що кілька добрих слів можуть дати більшу користь, ніж усі вигадливі балачки.

— Саме так, — всміхнувся лікар, і від цієї усмішки на чолі в Купертини знову проступила зморшка. — Я ціную це, і знаю, що наші пацієнти цінують це ще дужче. Інколи який-небудь відвідувач ззовні може за кілька годин більше зробити для їхнього духу, ніж ми здатні досягти за місяці аналізу. Ось чому я б хотів, щоб ви побачили містера Зандера після того, як зазирнете сьогодні до своїх регулярних підопічних. Наскільки ми змогли дізнатися, в нього немає живих родичів. Я можу, якщо хочете, дати вам копію його історії хвороби.

— У цьому немає потреби, — знову всміхнулася сестра Купертина, великою мірою відновивши своє звичайне поводження людини, яка хоче брати на себе відповідальність за все. — Ми просто порозмовляємо, і він розповість мені все про себе. Де його можна знайти?

— Четвертий поверх, вісімнадцята палата, якраз навпроти палати Такера, — пояснив лікар Клейборн. — Попросіть медсестру на поверсі, щоб провела вас.

— Дякую. — Голова в каптурі повернулася: — Ходімо, сестро.

Сестра Барбара вагалася. Вона знала, що хоче сказати, бо подумки всю дорогу повторювала слова в машині. Але чи слід їй іти на ризик знову образити сестру Купертину?

Що ж, тепер або ніколи.

— Хочу спитати: чи ви не заперечуватимете, якщо я лишуся з лікарем Клейборном? Є кілька запитань щодо програми терапії, які я хотіла б з'ясувати з ним...

Ось вона, застережлива зморшка. Сестра Купертина миттю відрубала:

— Ми справді вже не повинні набридати більше. Можливо, потім, коли лікар буде не такий заклопотаний.

— Будь ласка, — кивнув головою Клейборн. — Ми завжди нічого не ставимо в своєму графіку під час годин відвідин. Із вашого дозволу, я був би радий відповісти на питання сестри.

— Дуже мило з вашого боку, — мовила сестра Купертина. — Але ви певні...

— Зроблю це із задоволенням, — урвав черницю лікар Клейборн. — А тепер не хвилюйтесь. Якщо сестра не знайде вас нагорі, ви знову побачите її у вестибюлі о п'ятій годині.

— Дуже добре, — відвернулася сестра Купертина, але тільки тоді, коли її очі за грубими скельцями послали вогненний сигнал товарищці: *«Після зустрічі о п'ятій годині відбудеться лекція на тему обов'язку і послуху старшим»*.

Рішучість сестри Барбара на мить захиталася, але голос лікаря Клейборна поклав край її ваганням:

— Гаразд, сестро. Ви не проти, якщо я трохи ознайомлю вас із нашою клінікою? Чи ви хочете одразу взятися до справ?

— До справ?

— Ви ламаєте правила, — всміхнувся лікар Клейборн. — Лише кваліфікованому психіатрові дозволено відповідати запитанням на запитання.

— Вибачте. — Сестра Барбара простежила, як старша черниця зайшла в ліфт трохи далі у вестибюлі, й обернулася до лікаря з усмішкою полегкості.

— Не вибачайтеся. Просто запитайте про те, що весь час хотіли запитати мене.

— Звідки ви знаєте?

— Це просто вчене припущення. — Усмішка поширшала. — Ще один привілей, властивий кваліфікованим психіатрам. — Махнув рукою. — Ходімо.

Знову мить вагання. Чи слід? Чи можна? Сестра Барбара набрала в груди повітря:

— У вас є пацієнт на ймення Норман Бейтс?

— Ви знаєте про нього? — Усмішка згасла. — Більшість людей не знають, і я радий повідомити про це.

— Радий?

— Це мовне кліше, — стенив плечима лікар Клейборн. — Ні, якщо бути чесним. Норман — радше особливий випадок у моїй книжці. І це вже не кліше.

— Ви написали книжку про нього?

— Планую написати, коли-небудь. Я збираю матеріал, відколи перебрав його лікування від лікаря Стейнера.

Обоє тепер вийшли з вестибюля, і лікар Клейборн, розмовляючи з черницею, повів її по правому коридору. Проминаючи скляні стіни зони для побачень, Барбара помітила родинну групу: матір, батька і хлопчика-підлітка, можливо, брата, які зібралися навколо світлоосої дівчини в інвалідному візку. Та спокійно сиділа з блідим обличчям, усміхаючись під час розмови своїм рідним, і цілком могла б видаватися пацієнткою, що одужує, в звичайній лікарні. Але ж ця лікарня незвичайна. Сестра Барбара нагадала собі, що бліде усміхнене обличчя приховує темну, не усміхнену таємницю.

Барбара, поки вони йшли по коридору, знов озвалася до Клейборна:

— Яке лікування — електрошоком?

Клейборн похитав головою:

— Такою була рекомендація Стейнера, коли я взявся за цей випадок. Я не погодився. Яка необхідність, якщо пацієнт уже пасивний аж до кататонії? Проблема полягала у виведенні Нормана з амнезійної втечі, а не в збільшенні його дистанціювання.

— Тож ви знайшли інші способи, щобвилікувати його.

— Нормана неможливовилікувати — у клінічному і навіть у юридичному значенні цього слова. Але ми позбавили його симптомів. Добрі старомодні методи гіпнотичної регресії без наркосинтезу і без жодних найкоротших шляхів. Просто повільне відповзання, запитання і відповіді. Звичайно, в останні роки ми багато дізналися про розлади, які зумовлюють множинну особистість, і про дисоціативну реакцію.

— Як я розумію, ви кажете, що Норман уже не вважає, ніби він — його мати.

— Норман це Норман. Думаю, він і визнає себе за такого. Як ви пригадуєте, коли його материнська особистість брала гору, він коїв убивства як трансвестит. Тепер він це усвідомлює, навіть якщо досі не має усвідомленої пам'яті про такі епізоди. Матеріал впливав під час гіпнотичних сенсів, після них ми обговорювали все, але він ніколи насправді не пам'ятав його. Він просто більше не заперечує дійсності. Пережив катарсис.

— Але без розрядки.

— Саме так. — Лікар Клейборн пильно глянув на Барбару: — Ви таки ревно вивчали підручники, правда?

— Так, — кивнула сестра Барбара. — А який прогноз?

— Я вже казав вам. Ми припинили інтенсивний аналіз, бо немає сенсу сподіватися якихось дальших великих проривів. Але він функціонує тепер без обмежень і седативних препаратів. Звичайно, ми не ризикуємо дозволяти йому гуляти по території. Я доручив йому тут завідувати бібліотекою, тож він завдяки цьому має принаймні певний ступінь свободи, поєднаної з відповідальністю. Більшість свого часу він читає.

— Здається, він живе як самотник.

— Так, я розумію це. Але ми не можемо зробити для нього дуже багато. Він не має родичів, не має особистих друзів. А згодом, з огляду на надмірно велику кількість пацієнтів, я не мав змоги присвячувати йому багато часу під час звичайних обходів.

Сестра Барбара намацала рукою чотки і знову набрала повні груди повітря:

— А можна побачити його?

Лікар Клейборн зупинився й глянув на неї:

— Навіщо?

Барбара змусила себе витримати погляд:

— Ви ж кажете, він дуже самотній. Хіба це не достатня причина?

— Повірте мені, — похитав головою лікар, — я можу зрозуміти ваше співчуття...

— Не тільки воно. Це наше покликання, причина, чому сестра Купертина і я тут. Щоб допомагати безпорадним, заприятитися з тими, хто не має друзів.

— І, можливо, навести їх до вашої віри?

— Ви не схвалюєте релігії? — запитала Барбара.

Клейборн стелує плечима:

— Мої погляди не мають значення. Але я не можу йти на ризик непокоїти моїх пацієнтів.

— Пацієнтів? — Слова, непрохані, раптом вихопилися. — Якби ви самі мали бодай дрібку співчуття, ви б не думали про Нормана Бейтса як про пацієнта! Він людина — бідолашна, самотня, приголомшена людина, яка навіть не розуміє причини, чому її замкнули тут. Він лише знає, що про нього ніхто не дбає.

— Я дбаю.

— Ви? Тоді дайте йому шанс усвідомити, що й інші дбають про нього.

— Гаразд, — лагідно зітхнув лікар Клейборн, — я поведу вас до нього.

— Дякую. — Поки він вів Барбару вздовж коридору, а потім по бічному коридору, її голос полагіднішав: — Лікарю...

— Що?

— Вибачте, що я так напалася на вас.

— Не вибачайтеся. — Голос Клейборна теж полагіднішав, коли він відповідав, і тут, у пільмі коридору, лікар раптом видався виснаженим і знесиленим. — Інколи допомагає, коли тебе трохи налають. Знову починає циркулювати адреналін.

Клейборн усміхнувся, зупинившись перед двостулковими дверима на далекому краї коридору:

— Ось ми й дійшли. Бібліотека.

Сестра Барбара втретє за день наповнила легені повітрям, або принаймні намагалася. Повітря було вогким, задушливим, абсолютно нерухомим, тільки десь відчувався якийсь рух, глуха ритмічна і така могутня пульсація, що Барбарі на мить запаморочилася голова. Черниця мимоволі стала намацувати намистинки чоток і саме тоді з'ясувала причину того відчуття. У грудях гупало її серце.

— З вами все гаразд? — швидко глянув на неї лікар Клейборн.

— Звичайно.

У душі сестра Барбара аж ніяк не була дуже впевнена. Чому вона наполягає? Чи справді її спонукає співчуття, чи це просто дурнуваті гордощі, — гордощі, які з'являються перед падінням?

— Нема чого непокоїтись, — лагідно мовив Клейборн. — Я йду з вами.

Гупання вщухло.

Лікар Клейборн повернув ручку, і двері відчинилися.

Обоє опинилися в павутинні.

Адже це павутиння, сказала собі Барбара, полиці, радіально тягнучись від центра кімнати, скидалися на окремі павутинки.

Лікар і черниця пішли по одному з затінених проходів із полицями обабіч і вийшли потім на відкритий простір. Там, під тьмяним світлом єдиної флуоресцентної лампи на столі, був центр павутиння.

З-за столу піднялася постать павука.

Серце Барбари знову загуло. Понад цим звуком долинув ледь чутний голос лікаря Клейборна:

— Сестро Барбаро, це Норман Бейтс.

3

Якусь мить, побачивши, як до кімнати заходить пінгвін, Норман думав, що він, можливо, зрештою, *справді божевільний*.

Але ця мить минула. Сестра Барбара не була птахом, а лікар Клейборн не прийшов набридати з приводу його психічного здоров'я чи нездоров'я. Це був суто товариський візит.

«Товариський візит. Як грають роль господаря перед відвідувачами в божевільні?»

— Будь ласка, сідайте.

Здається, це очевидні слова, які треба казати. Але, тільки-но гості сіли за стіл, настала незручна тиша. Норман раптом, і то на свій превеликий подив, зрозумів, що його відвідувачі збентежені та знають, як почати розмову, не більше, ніж він.

Що ж, завжди є тема погоди.

Норман глянув у вікно:

— Куди поділося сонячне сяйво? У повітрі, здається, пахне дощем.

— Типовий весняний день, ви знаєте, як воно, — підхопив лікар Клейборн. Черниця мовчала.

«Кінець метеозведення. Можливо, вона все-таки пінгвін. Що ти кажеш своїм пернатим друзям?»

Сестра Барбара дивилася на розгорнуту книжку на столі перед Норманом:

— Сподіваюся, ми не завадили вам?

— Аж ніяк. Я просто збавляю час, — відповів Норман, згорнувши книжку й відсунувши вбік.

— Можна запитати, що ви читаєте?

— Біографію Морено.

— Румунського психолога?

Запитання сестри Барбари змусило Нормана притьмом глянути на неї:

— Ви знаєте про нього?

— Так, звичайно. Хіба не він запропонував метод психодрами?

«Отже, вона справді не пінгвін». Норман усміхнувся й кивнув головою:

— Авжеж. Але тепер, звичайно, це вже давнина.

— Норман має слухність, — швиденько похопився й лікар Клейборн. — Ми більш-менш відмовилися від цього підходу в груповій терапії. Хоч і досі заохочуємо грати свої фантазії на вербальному рівні.

— Навіть спонукаючи пацієнтів виходити на сцену і корчити з себе дурня, — додав Норман.

— Тепер це вже теж давнина, — всміхнувся Клейборн, хоча Норман відчув його занепокоєність. — Але я досі думаю, що ви чудово грали, й хотів би, щоб ви лишилися у складі театрального гуртка.

— Боюсь, я не розумію, про що йдеться, — приголомшено дивилася на обох чоловіків сестра Барбара.

— Ми говоримо про тутешню аматорську театральну програму, — пояснив Норман. — Я підозрюю, що це належне лікарю Клейборну вдосконалення теорій Морено. Хай там як, він присилював мене грати роль, але це не спрацювало. — Норман нахилився вперед: — Як...

— Вибачте, — раптом хтось урвав слова Нормана, і він спохмурнів. До кімнати зайшла медсестра, власне, медбрат, Отіс, новенький із третього поверху. Підійшов до лікаря Клейборна, той глянув на нього:

— Слухаю, Отісе.

— Є міжміський дзвінок лікарю Стейнеру.

— Лікар Стейнер виїхав із міста. Повернеться лиш у вівторок уранці.

— Я так і сказав. Але той чоловік хоче розмовляти з вами. Каже, це дуже важливо.

— Ну, завжди так, — зітхнув лікар Клейборн. — Він хоч назвався?

— Містер Дрісколл.

— Ніколи не чув про нього.

— Каже, що він продюсер у якійсь студії в Голлівуді. Саме звідти й телефонує.

Лікар Клейборн відсунув стільця назад:

— Гаразд, я відповім. — Підводячись, усміхнувся сестрі Барбарі: — Можливо, він хоче, щоб ми поставили для нього психодраму. — Підійшов до черниці, що сиділа, ладнаючись допомогти їй підвестися: — Вибачте, я мушу зробити перерву.

— Невже таки мусите? — запитала сестра Барбара. — Хіба я не можу почекати, поки ви повернетесь?

Норман знову став відчувати напругу. Щось підказало йому мовчати, але він зосередився на думці: *«Нехай лишиться, я хочу розмовляти з нею»*.

— Як хочете.

Лікар Клейборн пішов з Отісом між полиць до дверей. На порозі зупинивсь і озирнувся:

— Я недовго.

Сестра Барбара всміхнулася, а Норман кутиком ока стежив за обома чоловіками. Лікар Клейборн шепнув щось Отісу, той кивнув головою й вийшов услід за ним у коридор. Якийсь час Норман бачив їхні тіні на далекій стіні коридору, потім одна тінь пішла геть, а друга лишилася. Отіс стояв на сторожі за дверима.

Увагу Нормана привернуло ледь чутне клацання. Черниця перебирала чотки. *«Захисна ковдра, — сказав він собі. — Але вона захотіла лишитися. Чому?»*

Норман нахилився вперед:

— Сестро, звідки ви знаєте про психодраму?

— Університетський курс, — відповіла Барбара лагідним голосом, що заглушив клацання.

— Розумію, — теж лагідно мовив Норман. — Саме там ви й дізналися про мене?

Клацання припинилося. Тепер уся увага черниці зосередилася на Нормані. Він узяв гору. Вперше за довгі роки він керував, контролював ситуацію. Яке чудове відчуття — мати змогу сидіти і змушувати когось іншого корчитись і змінюватися! Дебелу, незграбну, неоковирну жінку, що ховається під подобою пінгвіна.

Норман раптом піймав себе на тому, що якраз і думає про тіло, яке ховається під тією сутанню. Теплу плоть, що пульсує. Його духовні очі простежили її контури, рухаючись від випнутих спраглих грудей до

заокругленого живота й трикутника під ним. Черниці голять собі голову, а як щодо волосні на лобку? Чи вона теж поголила його?

— Так, — проказала сестра Барбара.

Норман кліпнув очима. Невже вона читає думки? Потім збагнув, що черниця лише відповіла на його висловлене запитання.

— Що вони там пишуть про мене?

Сестра Барбара збентежено зайорзала на стільці:

— Насправді то була примітка, лише кілька рядків в одному з наших підручників.

— Тож я вже приклад у підручниках, правда?

— Будь ласка, я не хотіла засмутити вас...

— Тоді що ви маєте на увазі?

«Дивно спостерігати людину, яка намагається викрутитись. Усі ці довгі роки тільки він викручувався і ще досі не викрутився, не викрутиться ніколи. Не покине цього клятого місця!»

Норман заховався за усмішку:

— Чому ви прийшли сюди? Невже зоопарк у неділю не працює?

Отакої, знову клацає своїми клятими намистинками. Кляті намистинки, кляте місце. Чи те кляте місце справді поголене?

— Я думала, ми могли б порозмовляти, — глянула на нього сестра Барбара. — Бачите, натрапивши на ваше прізвище в тому підручнику, я прочитала кілька газетних статей. Прочитане зацікавило мене.

— Зацікавило? — голос Нормана не гармоніював із його усмішкою. — Ви були приголомшені, правда? Приголомшені, перелякані, сповнені огиди, це ж так?

Сестра Барбара майже шепотіла:

— Тієї пори справді відчула це все. Думала про вас як про монстра, страховисько, що скрадається в пільмі з ножем. Багато місяців по тому я не могла викинути вас із голови, зі своїх сновидь. А тепер уже ні. Усе змінилося.

— Як?

— Важко пояснити. Але, коли вдягла намітку, щось сталося зі мною. Послушництво — це медитація, дослідження потаємних думок, потаємних гріхів. Думаю, певною мірою це мов аналіз.

— Психіатрія не вірить у гріх.

— Але вірять у відповідальність. Так само й моя віра. Мало-помалу я стала визнавати правду. Ви не усвідомлювали, що коїли, тож як можна вважати, що ви відповідаєте за скоєне? Це я грішила, коли судила, не намагаючись зрозуміти. А почувши, що ми сьогодні приїдемо сюди, я знала, що повинна побачити вас, навіть якщо тільки як акт каяття.

— Ви просите мене, щоб я простив вам? — Норман похитав головою. — Будьте чесні. Вас привела сюди цікавість. Ви прийшли побачити монстра, хіба не так? Гаразд, придивіться добре і скажіть мені, який я.

Сестра Барбара підняла очі й довго дивилася на Нормана в сяєві флуоресцентної лампи.

— Я бачу шпакувате волосся, зморшки на чолі, сліди страждань. Не страждань, заподіяних іншим, а страждань, накликає на себе. Ви не монстр, — виснувала Барбара, — просто людина.

— Ви лестите мені.

— Що ви маєте на увазі?

— Ніхто ніколи не казав мені, що я людина, — відповів Норман. — Навіть рідна мати. Вона вважала, що я слабкий, жінкуватий. І всі діти під час ігор називали мене мамчиним мазунчиком... — Норман замовк, немов задихнувся.

— Ігор? — Сестра Барбара знову дивилася на нього. — Будь ласка, розкажіть мені. Я хочу знати.

«Вона хоче. Вона справді хоче!»

Норман відновив дар мови:

— Я був хоровитою дитиною. Ходив в окулярах, бо без них не міг читати, зняв їх лише кілька років тому. Завжди був невправний у спорті. Після школи ми на майданчику грали в бейсбол, старші хлопці були капітанами й по черзі вибирали дітей для своїх команд. Мене завжди вибирали останнім... — Норман знову затнувся. — Але вам цього не зрозуміти.

Очі сестри Барбари вже не сходили з його обличчя, але тепер вона не дивилася. Кивнула головою, її обличчя полагіднішало.

— Таке траплялося й зі мною, — призналася вона.

— З вами?

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ